

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

A szerzői jog gyakorlati kérdései. Válogatás a Szerzői Jogi Szakértői Testület szakvéleményeiből (2010–2013) fennállásának 130. évfordulója alkalmából. SZTNH, 2014; ISBN 978-963-9157-76-7

„A tényt mindig be kell bizonyítani. Ez terhes mind a felekre, mind a bíróra, ki sokszor a bizonyítási, sokszor ármányilag készített chaosból kénytelen tiszta igazságot kideríteni. De miután a jogbiztonság csak a bebizonyítás által eszközölhető, attól elállni nem lehet.” (Szokolai István: *Az új polgári perrendtartás magyarázata*. Lukács L. Nyomdája, Pest, 1852 – idézi dr. Legeza Dénes.) / „Ahogy a terjedelem, úgy az üzletszerűség fennállása sem feltétele a szerzői jogi jogsértés megállapításának, tehát ingyenes felhasználás esetében is megállapítható a jogosulatlan felhasználás” – idézetek a kötetből.

„A technikai fejlődéssel lépést tartó, korszerű szerzői jogi szabályozás meghatározó szerepet tölt be a szellemi alkotás ösztönzésében, a nemzeti és az egyetemes kultúra értékeinek megóvásában; egyensúlyt teremt és tart fenn a szerzők és más jogosultak, valamint a felhasználók és a széles közönség érdekei között, tekintettel az oktatás, a művelődés, a tudományos kutatás és a szabad információhoz jutás igényeire is; gondoskodik továbbá a szerzői jog és a kapcsolódó jogok széles körű, hatékony érvényesüléséről” – a szerzői jogról szóló hatályos jogszabályunk, a 1999. évi LXXVI. törvény preambulumból.

„Körülvesznek minket és mindennapi életünkben meghatározó szerepet töltenek be a szerzői jog által védett alkotások: a mobiltelefonokon futó szoftverek, a rádióban felcsendülő szignálok, a lámpa a nappaliban vagy a ház, amelyben élünk. Mindaddig nincs probléma (sem jogvita), ameddig e műveket a szerző engedélyének megfelelően használjuk. Ha az engedély terjedelmét túllépjük, vagy esetleg engedély nélkül végezzük a felhasználást – megsérthetjük más szerzői jogát.

Immáron több mint 130 éve a Szerzői Jogi Szakértő Testület feladata az, hogy szerzői jogi jogvitás ügyekben felmerülő szakkérdésekben a bíróságoknak vagy más hatóságoknak, továbbá peren kívül a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésekben szakvéleményt adjon.

A testület szakvélemény-gyűjteményének hatodik kötete két nagy részből áll. A kötet első felében tanulmányokat olvashatunk a szerzői jogi szakértés történetéből, a szerzői jogi perek bírói tapasztalatairól, valamint a szakirodalmi művekről, az alkalmazott grafikáról, az építészeti művekről és a szoftverekről, amelyek az elmúlt tizenöt év legjelentősebb állásfoglalásain alapulnak. A kiadvány második fele a 2010–2013-ban született szakvélemények válogatását tartalmazza. A kötetben olyan aktuális kérdésekre találhatuk választ, mint például mikor tekinthető egy átdolgozás jogsértőnek, új felhasználási módnak minősül-e egy film 3D-s feldolgozása, kell-e engedélyt kérni egy épület átalakításához a tervezőtől, sérti-e

a szobrász személyhez fűződő jogát művének áthelyezése, szerzői jogi védelem alatt állhat-e egy graffiti, vagy felhasználható-e reklámszlogenként egy ismert dal címe” – az SZTNH ajánlója.

Dr. Bendzsel Miklós, az SZTNH elnöke mértékadó előszavából:

„Az első, 1843-as szerzői jogi törvényjavaslat indokolásában Szemere Bertalan a következőket írta: az »anyagitulajdon-joggal« szemben a szellemitulajdon-jogok megsértése megtörténik »a' puszta formák átvétele által is, mert gyakran határt kell vonni az idegen és saját gondolatok 's eszmék' összevegyített alakai közt«. A szakértők feladata Szemere szerint e szellemben az, hogy felismerjék 'az elcsent drágakövet, melyet ismeretlenné tenni azért akarnak, hogy új foglalatba helyezik, s e felismerésükkel segítsék az ügyben eljáró bírát. ... Nagy örömmre szolgál, hogy immár hatodik alkalommal jelenik meg a testület szakvéleményeinek gyűjteménye. Idézve ugyanis abból a kissé borúlátó előszóból, melyet id. Ficsor Mihály írt a szakvélemények utoljára, 2010-ben megjelent gyűjteményéhez, akkoriban még az is kérdéses volt, hogy ez az újabb gyűjtés valaha is napvilágot lát majd: »Nos, a magyar szerzőijog-ellenes gazdasági erők, az utópista elméletgyártók és a populizmusra mindig fogékony közönség Bermuda-háromszögén kellene most átjutnia a nemzetközi, európai és hazai szerzői jognak is ahhoz, hogy pl. öt-hat év múlva legyen még egy ilyen kötet, s ahhoz, hogy a szerzői jog értékeit megtartva és fegyverzetét megerősítve továbbra is képes legyen annak a szabad, gazdag és virágzó kulturális fejlődésnek a fenntartására, amelyet aligha nélkülözhetünk a XXI. században.«

Az alkotók és kulturális értékteremtők szerzői jogban testet öltő normatív ösztönzője eleni kritikus hangok sajnos az elmúlt időszakban sem lohadtak. Sőt, az előző gyűjtemény kiadása óta eltelt öt-hat évet követő jelen immár a modernizációról, a szerzői joggal szembeni átfogó reform törekvéseiről szól, legyen szó globális, regionális vagy nemzeti szintről. A sokak által megkövültnek, túlhaladottnak vélt szabályozás feltétel nélküli megőrzése nem lehet önmagában cél. A kihívás abban áll, hogy e reform ne csak az internet sokszor félreértelmezett szabadságának hirdetői és a felhasználást lehetőség helyett elidegeníthetetlen jognak tekintők követeléseinek kielégítését szolgálja. Meggyőződésem ugyanis, hogy a felhasználók érdekei mellett a szerzők szempontjait kiegyensúlyozottan érvényesítő fejlődés lehet csak célravezető, s a kultúra sokszínűségét fenntarthatóan biztosító.

E megfontolást követve kértem fel a Szerzői Jogi Szakértő Testületet, hogy az Európai Bizottság 2012 decemberében az európai uniós szerzői jogot és szerzői jogi gyakorlatot a digitális kor követelményeihez igazítani célzó »Licensing Europe« elnevezésű kezdeményezése kapcsán képviselendő magyar álláspont megalapozása céljából készítsen a hazai érdekeket tartalmazó szakmai-tudományos anyagokat. Szemere Bertalan 1843-ban a szakértők feladatával összefüggésben megfogalmazott sorait ugyanis nemcsak az igazságszolgáltatásban, hanem a jogalkotással kapcsolatban is irányadónak tarthatjuk, legyen szó akár hazai, akár uniós szintről.”

A kötet tartalmáról, szintén dr. Bendzsel Miklós előszavából:

„E hatodik kötet szerkezete szakít a korábbi gyűjtemények felépítésével, és nem csupán témák köré csoportosítja a szakvéleményeket, hanem fontos hézagpótlóként egy-egy kiváló szakértő közreműködésével ezek tanulmányokban testet öltő szintézisét is adja. A több tucat szakvélemény műtípus szerinti feldolgozásával a testület gyakorlati, összefoglalt választokat kívánt adni az alkalmazott grafika, az építészet, a szoftverek és a szakirodalmi művek területén felmerülő kérdésekkel kapcsolatos gyakorlatának esszenciájaként. A tanulmányok közül elsősorban Csíkyne dr. Szobácsi Julianna írását emelem ki, aki évtizedes bírói tapasztalatán nyugvó szemszögéből közelíti meg a jogkérdés és a szerzői jogi szakkérdés között a gyakorlatban olykor elmosódó határvonalat.” (Kiemelés a recenzio szerzőjétől.)

És a kvintesszenciája, hogy miért érdemes e kötet a figyelmünkre, ugyancsak tőle:

„Aki e könyvet a kezébe veszi, megbizonyosodhat arról, hogy a 2010–2013-as esztendőben ismét születtek olyan szakvélemények, melyek zsinórmértékül szolgálhatnak a szerzői jogok gyakorlása, a művek felhasználásának szempontjai kapcsán. Segítik a szerzőt a jogai terjedelmét érintő kérdéseiben, e jogok hatásos érvényesítésében, de irányt mutatnak a felhasználók számára is az általuk végzett felhasználásokkal összefüggésben, valamint kijelölik a szabad felhasználások gyakorlati terepnumát is.”

Dr. Györi Erzsébet, a Szerzői Jogi Szakértő Testület elnöke bevezetőjéből:

„A Szerzői Jogi Szakértő Testület (korábban Bizottság) 1884. évi megalakulása óta 130 év telt el ... A testület szakvéleményei – leszámítva az 1952–1970 közötti 18 éves működési szünetet – minden időben hozzájárultak a magyar szerzői jog alakításához, eligazítást adtak az alkotók és a műveiket felhasználók számára, s megkönnyítették a bíróságok munkáját szerzői jogi jogviták esetén.” Figyeljünk fel erre a *működési szünetre!* Mögötte messze nem technikai, hanem nagyon is ideológiai kérdés áll. Dr. Gödölle Istvánnak az SZTNH honlapján megtalálható, A Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület 100 éve – történeti és archontológiai vázlat c. tanulmányából idézve (<http://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/200705-pdf/01.pdf>), „Az állam és a jog elhalásának marxista elmélete szerint az iparjogvédelemnek is el kellett volna halnia, ezért művelőire sem volt szükség.” Tudjuk, hogy a valódi iparjogvédelem helyett a szovjet rendszert akarták ide is átültetni (szabadalom helyett szerzői tanúsítvány, ennek jogkövetkezményeivel) – szerencsére kevés sikerrel. Az iparjogvédelem megőrzésében és későbbi újraélesztésében nagy szerepe volt az SZTNH jogelőde, az Országos Találmányi Hivatal kiváló szakembereinek. Hasonló hányattatáson ment keresztül, hasonló ideológiai okokból a szerzői jog magyarországi alkalmazása is a szóban forgó időszakban.

S a kötet tanulmányairól, e bevezetőből: „íróik valamennyien tagjai a testületnek, szakértelmüket gyakran vesszük igénybe a szakvélemények készítésekor is”, ami köznapi nyelvre lefordítva azt jelenti, hogy valamennyi tanulmány szakmailag hiteles és megbízható.

A kötet hat nagyobb tanulmánnyal indul. Ezek:

- Dr. Legeza Dénes: A magyar szerzői jogi szakértői tevékenység történetének vázlata 1952-ig;
- Csíkyne dr. Szobácsi Julianna: Szerzői jogi perek egy bíró szemszögéből;

- Dr. Hepp Nóra: Elv, eljárás, működési módszer és az egyéni, eredeti kifejezőmód találkozása a szerzői jog asztalán;
- Dr. Pogácsás Anett: Vizuális művekkel kapcsolatos szerzői jogi kérdések;
- Dr. Faludi Gábor: Az építészeti művek a Szerzői Jogi Szakértő Testület gyakorlatában;
- Dr. Békés Gergely: Szoftverek szerzői jogi védelme a gyakorlatban.

Néhány idézet a bennük sorakozó legfontosabb, illetve legérdekesebb tényekből, megállapításokból.

A szerzői jogi szakértői munka jelentőségéről *dr. Legeza Dénes* (jelenleg a Szerzői Jogi Szakértői Testület titkára) igen tanulságos, az elméleti alapokról nagyon sok hasznos tájékoztatással szolgáló áttekintéséből: „A szerzői jogi szakértői munka különlegessége talán abban rejlik, hogy nehéz meghúzni a határt a (műszaki) szak-, tény- és jogkérdések között, így a szakértő feladata nemegyszer az, hogy a bírónak jogkérdésben adjon választ.” Továbbra is tőle idézünk. A Szerzői Jogi Szakértői Testület munkájának mindinkább növekvő jelentőségéről: „A testület speciális szerepének indokoltságát erősíti az a történelmi fejlődés is, amelynek során folyamatosan bővül – napjainkban is – a szerzői jog által védett művek, teljesítmények köre, alakul ki új felhasználási mód, így legyen bármennyire tájékozott is a bíró, szükségszerűen maradhat olyan terület, ahol a felmerülő szakjogi kérdések megválaszolásához nem lesz meg a szükséges ismerete. A jogsértést tehát a bíró állapítja meg, de azt, hogy a cselekmény jogsértőnek minősíthető-e, sokszor a szakértőknek kell alátámasztaniuk.” Tragikus veszteségeink a szakma történetének és szakanyagának dokumentációjában: „az MNL OL [Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára – a szerk.] iratanyagából a második világháború során mintegy 3000, az 1956-os forradalom során közel 9000 folyómeter iratanyag semmisült meg, közte a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium legtöbb irata, a Kúria iratanyaga pedig csaknem teljes egészében a tűzvész áldozata lett.”

A kártérítés mértékének megállapíthatósága c. alfejezetében írja: „A szerzői jogi jogérvényesítés talán egyik legfontosabb kérdése a vagyoni kár, az elmaradt haszon, illetve a nem vagyoni kár mértékének a megállapítása, hiszen például büntetőügyekben az összecszerűségtől függ a bűncselekmény minősítése. ... A modern eszméknek megfelelő 1911. évi Pp. – sok tekintetben szakítva feudális jegyeket hordozó elődjével – főszabályként mondta ki, hogy amennyiben az eljárás során megnyugtatóan nem sikerült a feleknek bebizonyítaniuk a kár vagy az elmaradt haszon mértékét, akkor azt a bírónak kell minden körülmény figyelembevételével legjobb belátása szerint megállapítania, és ehhez biztosította a hivatalbóli bizonyítás lehetőségét is. Az eljárási rendelet módosításával tehát a bíróság akár a felek kérelmére, akár hivatalból kirendelhetette a Szerzői Jogi Szakértő Bizottságot a kár tényének és a kártérítés mértékének kérdésében. ... A kérdéskör aktualitását az adja, hogy a kirendelések napjainkban is rendre tartalmazznak olyan kérdéseket, hogy a felhasználás milyen mértékű szerzőijogdíj-fizetési kötelezettséget von maga után, az alperes az esetleges jogsértéssel milyen összegű gazdagodást ért el, milyen összegű elmaradt haszon álla-

pítható meg, a jogosulatlan felhasználással mekkora összegű vagyoni hátrány keletkezett.” Ami pedig különösen nagy gyakorlati jelentőségű megállapítása: „A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakértői véleményeiben megjelenő többnyire töretlen gyakorlat az, hogy »[m]iután a díjak megállapítása a felek megállapodásán múlik, s csak szűkebb körben állnak rendelkezésre jóváhagyott vagy legalábbis közzétett tarifák, az eljáró tanácsok csak hozzávetőleges tételek megállapítására vagy a díj-, illetve kárösszeg-megállapításnál alkalmazandó ismérvek megjelölésére tudnak vállalkozni«. [Az idézet forrása id. Ficsor Mihály (szerk.): A szerzői jog gyakorlati alkalmazása a digitális online környezetben. Complex Kiadó, Budapest, 2010.] Arra tehát nem vállalkozik a testület, hogy megmondja mennyi az összeg, de arra igen, hogy az adott körülmények között sok-e vagy kevés, illetve próbál bizonyos támpontokat adni a kirendelőnek.”

És egy felettébb tanulságos zárótétel ehhez: „Összességében elmondható, hogy a testület ugyan jellemzően nem kíván állást foglalni számszaki kérdésekben, azonban 2000 óta mégis több tucat olyan szakvélemény született, amelyben különféle díjszabásokra történő utaláson túl valamiféle iránymutatásul kívántak szolgálni. A szerzői művek és felhasználási módok sokszínűsége és változatossága miatt utólag érthető a felsőházi módosító javaslat, amely már akkor el kívánta kerülni bármilyen számítási mód törvényi definiálását.”

Egy további tanulságos példa Legezától: „A szakértők szerepére szolgálhat példaként a XIX. század egyik lényeges találmányának, a fényképezés szerzői jogi megítélésének a változása. Ebben az időben a fényképek szerzői jogi megítélése még korántsem volt egységes. A fényképezési alkotások védelméről először az 1862. évi bajor törvény rendelkezett, de a fényképet csak akkor részesítette szerzői jogi védelemben, ha művészeti műnek minősült. Ennek meghatározása azonban szakértő feladata volt. A korabeli magyar szakirodalomban Suhayda János ismertette a fényképezési művekhez kapcsolódó német szerzői jogi szakértő bizottságok gyakorlatát. A berlini szakértő egylet 1857-ben a bíróság *»azon kérdésre, vajlon a fényképezés tisztán mechanikus eljárás-e? igenlő választ nyert. Ugyanott 1862-ben a követek háza oda nyilatkozott, hogy a művészeti munkálódás csak oly fényképeknél tekinthető létezőnek, melyeknél a fénykép felvételét a felveendő tárgynak összeállítása, rendezése és gruppirozása előzte meg. ... Az 1863-ik évben Lipcsében alakult külön bizottság azon eredményre jutott, hogy a fényképezési felvétel — kivéve a színezetlen graphicus előállítványok reproductioit — a művészet művének tekintendő.*« A példából is látható, hogy a kirendelt szakértők véleményükkel nemegyszer alakítják a bírói gyakorlatot, s általa akár még a törvényi szabályozást is.”

A szerzői jogot keletkeztető egyéni, eredeti jelleg vizsgálata c. alfejezetéből pedig: „Szerzői jogi törvényeink egészen 1999-ig nem határozták meg a szerzői jogi védelem alapjának tekinthető egyéni, eredeti jelleg követelményét, nem tartalmazták a szerzői jogi védelem szintjét el nem érő műkezdemények felsorolását (ötlet, elv, eljárás). (Ez finoman szólva eléggé meglepő – Osman P.) ... Azonban a bírói gyakorlatban mindezek a kérdések előkerültek, és többségében egyetértve a Szerzői Jogi Szakértő Bizottsággal, másutt mellőzve annak véle-

ményét, közösen kialakították a szerzői jogi védelem határait.” A műszaki alkotásokról pedig ugyanitt a Kúria ítéletét idézi: „a Kúria ebben az ítéletében már túllépett a funkcionalitás vizsgálatán, sőt, elvi jellegű megállapítása szerint »szerzői jogi védelemben csak oly művek részesülhetnek, amelyek valamely szellemi munkának önálló termékei s amelyek valamely gondolatnak bizonyos eredetiségét és személyes jellegét magánviselő egyéni alakban való intései. Valamely már létező gépnek vagy gépalkatrésznek oktatás céljára való megrajzolásában is önálló egyéni szellemi munka nyilvánulhat meg, mert az így készült rajz és ábra célja az, hogy a gép lényegét és működését mennél szemléltethetőbbé, érthetőbbé tegye, amit különböző egyének más és más módon, más és más eredménnyel lesznek képesek elérni.« A Kúria a szerzői jogi védelmet már nem az önálló gondolathoz kötötte tehát, hanem az egyéni kifejezéshez. A Kúria indokolásában kiemelte, hogy »magának a gondolatnak nem kell önállónak lenni, mert más által már megtestesített gondolatnak újabb egyéni feldolgozása esetén is védelemben részesülő mű állhat elő«. ... Majd hetven évvel később hasonlóan érvelt a Szerzői Jogi Szakértő Testület egy olyan esetben, amikor műszaki szakvélemény szerzői jogi védelmének a fennállásáról kellett állást foglalnia.”

A szakvélemények szerepe a szerzői jogi perekben c. alfejezetéből egy meghökkentő megállapítás: „Ami pedig a szerző vagyoni jogainak az érvényesítését illeti, bár a felhasználási szerződésekre vonatkozó rendelkezések sok mindenben eligazítanak a szerződő feleket, mégis a megállapodások tartalmából nem mindig tűnik ki, hogy a felek tisztában lettek volna azzal, hogy mi minden feltételnek kellene megfelelni a szerződésben foglaltaknak ahhoz, hogy mind a szerző, mind a felhasználó az őt illető jogokat érvényesíteni tudja, ha vitára kerül sor. A megállapodások tartalmát nem egyszer értelmeznie kell a bíróságnak, hogy megismerje a felek szerződéskötéskori akaratát, természetesen szem előtt tartva azt, hogy a szerző jogait biztosító rendelkezésbe ütköző vagy megkerülésére irányuló megállapodás nem lehet irányadó az elbíráláskor.”

Dr. Hepp Nóra így foglalja össze tanulmánya mondandóját:

Az elv, az eljárás, a működési módszer kizárt a szerzői jogi védelem köréből. Hogyan kapcsolódhat ezekhez a fogalmakhoz mégis szerzői jogi védelem? A jelen összefoglaló valós eseteken keresztül veszi górcső alá a Szerzői Jogi Szakértő Testület (a továbbiakban: SZJSZT) 2000 és 2013 között született, a szakirodalmi művekkel foglalkozó szakvéleményeiben felmerült gyakorlati kérdésekre adott válaszait. Jelen összefoglalás így semmiképpen sem tekinthető teljes körű, átfogó műnek. Számos szakvéleményben felmerült kérdés mutat arra rá, hogy az alkotók többsége szerzői jogokat kíván érvényesíteni piaci értékkel bíró információk, kutatási eredmények megosztásának és felhasználásának védelme érdekében. Ennek köszönhetően az SZJSZT több ügyben foglalkozott olyan művek szerzői jogi kérdéseivel, mint például: szakvélemény, tudományos mű, építészeti műhöz kapcsolódó tanulmányterv, know-how információkat tartalmazó dokumentum (pl. üzembentartási kézikönyv), stratégiai terv, ügyiratba foglalt biztonsági elemzés, illetve szabvány. Szerzői jogi védelem kérdése merült fel az oktatás területén született szakirodalmi művek területén is, így tankönyvek-

kel (beleértve a tankönyvekbe foglalt táblázatok, képletek szerzői jogi megítélését), oktatási segédkönyvekkel, gyakorlófüzettel, előadásokkal, pedagógustovábbképzési programokkal, szakdolgozattal, illetve teamépítő programmal, e-könyvvel, olvasókönyvvel kapcsolatban.

Az átvizsgált SZJSZT-szakvélemények többsége szakirodalmi műveket érintő, engedély nélküli átvételhez, másoláshoz kapcsolódik. Ezért *a jelen összefoglaló elsősorban eligazodást kíván nyújtani a tekintetben, hogy hol húzódik a határ egy szakirodalmi mű szerzői jogilag védett, illetve közkinccsbe tartozó tartalmi elemei között, milyen határok mentén nem sért tehát szerzői jogot az a szerző, aki egy már más szerzők által feldolgozott témakörrel ír szakirodalmi elemzést. A tanulmány kitér ugyanakkor – művészet jogszerűtlen átvételét nem érintő – a szakirodalmi művek jogszerű felhasználásához kapcsolódó kérdésekre (pl. a névfeltüntetési joga, a felhasználási engedély terjedelme) is.*” (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.)

Tanulmányának témakörei (egyben fejezetcímei): A szerzői jogi védelem alapja – benne: Az egyéni, eredeti jelleg jelentése; Az alkotás tere / Piaci értékű információk és a szerzői jogi védelem / Szerző és szerzői jogi jogosult / A személyhez fűző jogok gyakorlása / Felhasználási engedély nyújtása / Szabad felhasználás / Párhuzamos művek védelme / Szerzői jogi jogsértés.

S egy különösen fontos megállapítása az Összefoglalásban: „A szakirodalmi művek sajátossága a korábbiakban kifejtettek alapján tehát abban rejlik, hogy tartalmuknak bizonyos részei a szerzői jogi védelem körébe, más részei a közkinccsbe tartoznak. A szerzői jogi védelemből kizártak például a történelmi tények, a matematikai számítások, a tudományos elvek, az új műszaki eljárások, az oktatási koncepciók, a szakkifejezések, ezek szerzői jogi értelemben nem monopolizálhatók. Mindez magyarázatul szolgál arra, hogy miért lehetséges az azonos szakterületeken párhuzamos művek születése. A jelzett fogalmak önmagukban tehát nem képezik szerzői jogi védelem tárgyát, azonban a hozzájuk kapcsolódó egyéni, eredeti leírás, közvetkeztetések, összefüggések megvilágítása igen. Az a szerző tehát, aki azonos elveken, koncepción alapuló művet hoz létre, versenyhelyzetet teremtve egy már létező szakirodalmi műnek az adott szakterületen, nem sért szerzői jogokat. Ezzel ellentétben ha az alkotó tanulmányát úgy írja meg, hogy az ilyen elvekhez, koncepcióhoz kapcsolódó egyéni, eredeti leírásokat, következtetéseket veszi át, másolja ki más művéből a szabad felhasználás körét meghaladó módon, a szerző engedélye nélkül, már megállapítható a szerzői jogi jogsértés. Mindebből következik, hogy a szerzői jogi védelem terjedelme nem azonos mértékű a szakirodalmi és a szépirodalmi művek esetében. Mindkét műtípusnál az egyéni, eredeti megfogalmazás védelmet élvez. Míg azonban a szépirodalmi műveknél a szerzői jogi védelem kiterjed a megfogalmazás mögött meghúzódó történetre, karakterre, addig a szakirodalmi műveknél a mögöttes tartalom (eljárás, koncepció stb.) nem élvez védelmet.”

Dr. Pogácsás Anett bevezetőjéből:

„A jogszabályi háttérrel ellentétben a technikai lehetőségek – főként a kommunikációs és terjesztési technikák – terén óriási változásnak lehetünk tanúi. Az új körülmények és szükségszerűségek e területet sem hagyták érintetlenül: a vizuális művek újabb típusainak

megjelenése és a rájuk vonatkozó felhasználási lehetőségek és módok bővülése, változása mind az alkotókra, mind a – szerzői jogi értelemben vett – felhasználókra, mind a műélvező közönségre nagy hatást gyakorolt. A vizuális alkotásokra vonatkozó legfrissebb SZJSZT-döntések tanulságait és a főbb tendenciákat az alábbiakban tematikusan tárgyaljuk, azzal, hogy az Szt. X. fejezetében szabályozott vizuális művek közül az építészettel jelen kötet önálló fejezete foglalkozik.”

Innen egy nagy ugrással *dr. Faludi Gábor* két megállapítását idézzük:

„Ha visszatekintünk a múltra is, a mait megelőző szerzői jogi törvények, különösen az 1969-es törvény szakértői gyakorlatára, megfigyelhető egy következetes, mondhatni töretlen szemlélet, amely nem mutat elfogultságot sem a szerzők, sem a megrendelők/tulajdonosok irányában. A judikatúrával együtt szemlélve egyensúlyra törekvőnek és az egyensúlyt tartónak is minősülnek az áttekintett vélemények. Ezt jól bizonyítják a védelem tárgya körében formált vélemények, amelyek szépen – jól indokoltan – megoszlanak a „mű”/”nem mű” minősítés között. Ahol pedig a törvény változott a korábbi szabályhoz képest, így például az integritási jog körében, ott még inkább megfigyelhető az egyensúly kényes keresése (pl. homlokzat is átépíthető a rendeltetésszerű joggyakorlás körében, az átdolgozási engedély nem tagadható meg értékarányos ellenérték felajánlása esetén, a lebontással szemben nem nyújt a szerzői jog védelmet.)”

És, újfent mélységesen megdöbbentő értékelésként: „Érdekes és egyben szomorú jelenség, hogy csaknem huszonöt évvel a piacgazdaság bevezetése után még mindig nem halmozódtak fel az érintett vállalkozások körében azok a nélkülözhetetlen ismeretek, azaz nem alakult ki az a jogi kultúra, tudatosság, amely szükséges ahhoz, hogy a szerződések

- a szerzőt a vállalkozásától élesen megkülönböztessék,
- egyben rendelkezzenek a szerző és a vállalkozása között a jogok vagyoni forgalmáról, azaz olyan helyzetbe hozzák a vállalkozást, hogy az jogszerűen köthessen felhasználási szerződést, vagy utaljanak arra, hogy ilyen rendelkezés megtörtént (és ez megfelelő okirattal alátámasztható is legyen!),
- a tevékenységi (tervezési) szolgáltatást megfelelően elkülönítsék a jogok forgalmától (a kellően körülírt felhasználási jog átengedésétől),
- a felhasználási jog átengedéséhez a kikötött ellenérték megfelelő részét hozzárendeljék.”

Dr. Békés Gergely tanulmányának nagy jelentőséget ad, hogy létünknek, világunknak szinte már alig van olyan területe, ahol – legalábbis a háttérben – ne munkálnának lényeges szerepben szoftverek. Még a személyes integritásunk, életvitelünk egyre nagyobb részét is átadjuk az ördögi – angyali? – szerkentyűknek, amelyeket szoftverek működtetnek. Másrészt, amint arról a modern számítástechnika és informatika nagy úttörő cégeinek több vezetője is megemlékezik, még azok igen jelentős részének is, akikben él a „Ne lopj!” parancsolata, bocsánatos vétségnek vagy még annak sem számít a szoftverek illegális másolása. Tanulmánya mondandóját ekként körvonalazza: „Az elmúlt néhány évben a jogviták felol-

dásában közreműködő bíróságok, szakértő tanácsok egyre érzékenyebb ceruzával rajzolják körbe a szerzői jog határait, lehetővé téve a jogosultak és a felhasználók közötti egyensúly megtalálását. A közelmúlt ebből következően nem a szerzői jog bővüléséről, épp ellenkezőleg, a kizárólagos jogok ésszerű korlátok közé tereléséről szólt. Ez a tanulmány – igazodva a kötet céljához – azokra a témákra koncentrált, amelyek a gyakorlati szakemberek számára segítséget nyújthatnak annak megítélésében, hogy a szoftverfejlesztés mely szegmensei szorulnak ki a szerzői jogi oltalom keretei közül. Az írás hangsúlyosan nem kíván a szoftverekkel kapcsolatban felmerült valamennyi jogi kérdésre kitérni, mint ahogyan nem foglalkozik a szerzői jog általános kérdéseivel sem.”

Tanulmánya témakörei, s egyben fejezetcímei: A funkcionalitás szerzői jogi védelme / A grafikus interfész szerzői jogi védelme (A grafikus interfész a modern számítástechnika talán legnagyobb áttörése. Békéstől idézve: „A szoftvereket a használók elsősorban vizuális megjelenésük, vagyis a grafikus felhasználói felület alapján azonosítják. Érthető ez, hiszen a grafikus felület jelenti azt az interfészt, amely lehetővé teszi az adatok bevitelét, utasítások kiadását, eredmények leolvasását, vagyis amely lehetővé teszi a program és használója közötti interakciót.”) / A segédprogrammal írt kód szerzői jogi védelme / A szoftveres dokumentáció szerzői jogi védelme.

Néhány különösen tanulságos megállapítás tőle:

„Az ötlet és az elv hagyományosan nem tárgya a szerzői jogi oltalomnak, ennek kifejezett rögzítésére mégsem volt igény mindaddig, amíg a szoftverek helyet nem követeltek maguknak a nemzetközi és a közösségi jogban. ... Mióta azonban a szoftverek jogi oltalmáról előbb az Európai Unió, majd a nemzetközi közösség rendelkezett, az ötletek és elvek kizárására vonatkozó normák megszokottá váltak a szerzői jogi rendelkezések között. Ennek oka egyértelműnek tűnik: *a szerzői jog hagyományos tárgyaihoz, az irodalmi, művészeti és tudományos művekhez képest a szoftverek kereskedelmi sikere az esetek jelentős részében inkább múlik azon, miként sikerült a használók meglévő vágyait felmérni, mint azon, hogy a szoftvert a programozó – szakmai szemmel nézve – milyen alapossággal, milyen »szépen« írta meg. A szoftver sikere tehát inkább a megoldandó feladat feltárásán (az »ötleten«), mint a tényleges megoldáson (a védett művön) nyugszik.*” (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.)

A grafikus interfész szerzői jogi védelmét illetően idéz az Európai Bíróság ítéletéből: „Az EUB ítélete szerint továbbá a szoftverek esetén a szerzői jogi védelem célja speciális, eltér a többi műfajtól. Míg ugyanis a »hagyományos« műfajok esetében a védelem célja az emberek érzékszervei által feldolgozható hasznosítási módok monopolizálása, a szoftverek esetében a védendő érték a szoftver által megoldott feladat, és a védelem is csupán ezzel összhangban illeti meg a szoftvert. Ebből következően a szoftvernek azon kifejezési formái állhatnak csak védelem alatt, amelyek többszörözése lehetővé teszi, hogy a program ellássa azt a feladatot, amely miatt azt létrehozták.”

A kötet második része mértékadó tematikus válogatást ad a Szerzői Jogi Szakértői Testület szakvéleményeiből, az alábbi témakörökben:

- A szerzői jogi oltalom alatt álló művek, az oltalom feltételei;
- A szerzői jogi oltalom köréből kizárt alkotások;
- Mű sajátos címének a felhasználása;
- A szerzői művek átdolgozása (fordítás, megfilmesítés, megzenésítés);
- Gyűjteményes művek, adatbázisok, sui generis adatbázisok;
- A személyhez fűződő jogok megsértése, a szolgai átvétel;
- A szerzői művek felhasználásának engedélyezése;
- A jogdíj, a díjigény, a vagyoni kár összegének megállapítása.

Dr. Osman Péter

* * *